

ASZTALOS ISTVÁN

Gyergyó

Tél van, szombat este, vizita ideje: jóval kilenc után. Tele van hóval és hideggel a falu, a kerítések zúzmarával. Pattog a zsendely, repeszi a hideg. A nagy út síkos, akár az üveg. Egyik ház előtt három kucsmás legény. Az útszélen állnak, szemközt a kapuval. Nagydarab legények, mint egy-egy fia medve. Bajuszosak, alszegiek. Fény motoz ki a házból, lámpafény. Állnak és várnak. Ritkán szólnak, akkor is keveset. Kitartóan várnak, türelmesen, mint farkas a havon. Múlik az idő, s egyszer csak megrezzenek. Bent a tornácban moccan az ajtó. Pára tódul ki, világosság. A párában egy legény áll, a vizitás legény. Felteszi a kucsmát s lépeget lefelé. Utána a leány, mert kikíséri... Az alszegiek lapulva nézik, feljebb oldalognak a hetedik házig s ott megállnak újra az út közepén.

Azok az udvaron susognak. A leány nevet, akár a bűgő galamb: s a legény nem bír tőle elszakadni. A kapunak támaszkodik s fogja a leány kezét.

– Amálka, te! – mondja. Egyebet nem mond, odavonja magához.

– Eressz el, Dénes... – a többit csak dűnnyögni tudja s a csók után mondja ki. – Kijő anyám, eressz! – de azért marad s visszaadja a csókot...

A kapu árnyékot vet, s a lány keze melegít.

Kint az úton erős a hideg. A legények ott állnak, nem is néznek a kapura, csak a fűlük figyel.

Végre kattant a kapu, de a legény még visszanez. A leány már a tornácban villan s utána pára tódul a házból.

Indulna felfelé vidáman, de akkor csak megáll...

Azok ott állnak az úton türelmesen, mint három fa.

Megnézi őket bizonytalanul, aztán lassan, tempósan szivart csavar. Vigyázattal méri a dohányt. Pedig hideg van, cudarul hideg. Tétován végignézi az utat lefelé is. Dehát ő felszegi. Aztán gyufa után kutat. Bár jól tudja, melyikben keresse, megmatatja a másik zsebét is. Attól megnyugszik s most már határozott. Rágyújt, elteszi a gyufát s megindul keményen. Még dúdolni is rákezd, ahogy a vizitából jövőnek illik...

*Édesanyám rózsafája,
kihajlott a nagyutcára.*

Azok ott hárman nem moccannak.

*Kihajlott a nagyutcára,
a legények bosszújára.*

Odaér.

A három közül kiválik egyik s lomhán eléje áll.

– Állj meg már, testvér.

A másik kettő lassan kerül két oldalra.

– Mit akarsz, testvér? – nyugodt a hangja, mint egy köszönés.

– Semmit, testvér, csak hol jártál ilyenkorig...

– Utána nagyot szív a cigarettájából, mert ő is cigarettázik.

– Az az én bajom, testvér.

Csendesen beszélnek s komolyan, mintha csak az időt osztanák meg így szépen, közösen.

Az alszegi eldobja a szivarat, még el is tapodja, aztán felveszi a fejét:

– Na, hogy ne járjál oda többet, testvér! – s avval már üt is keményen, ökölrel.

A legény beletántorodik. – Ez mért volt? – S benyúl a zsebébe... Csak a másik kettő, mint két medve már rája is dobban. Inog egy darabig, nem tudja kivenni a kezét. Hiába küszködik, a földre sodorják, az út szélére.

S nem tudja kivenni a kezét.

Szó sem hallatszik, csak az ütések suppanása. Kucsmája messzi gurult, az is csupa vér; bicsakfokkal ütik a fejét.

Végre kiszabadult a keze s a bicska... Hasad a posztóujjas...

– Megszúrtál, testvér! – dühödik az egyik. Ezzel időt nyer s elgurul hamar tőlük. Felszökik s forog kereken, mint a pereszlen.

Újra posztóba akad a bicska...

Egyik azok közül keresztülugrik az árkon s ropog a kerítés, ahogy karót hasít le róla. A másik kettő újra nekimegy a bicskásnak...

De ez meg most kiugrik közülük s véresen, hajadonfőtt szaladni kezd felfelé.

Azok utána, hogy dobog belé a nagy út...

A karó éri el hamarébb. Keresztül suppan a fején, hogy oldalt tántorul nyögve. A másik ütés leveri lábáról s ráugranak egyből, futásból.

– Ne öljetek meg, testvér!... – fogja most már könnyölgésre, de csak tapodják, tiporják egyre jobban.

Mikorra otthagyják, alig bír lábára állni. Egyik kapu mellé támolyog s leül a kicsi padra. – Azt a szentséges!... a többit csak nyögni tudja. Szájából, fejből ömlik a vér. A keze is csupa vér...

Azok ott hárman már mennek is lefelé. Mennek és nevetnek cinkosul. Ingyükig nevetnek. Foguk féhérlik a sűrű bajusz alatt.

Egyikük felveszi az úton maradt kucsmát s lemennek a ház elé. A lányos ház elé, szembe az ablakkal. Ott egyszerre kezdik rá és csúfondárosan:

*Szárad a bokor a tetőn,
száradjál el, szép szeretőm!*

Még dobogtatnak is nagy kedvükben...

*Száradj, szikkadj,
ragadj hervadj,
száradjál el, ahol most vagy!*

Nevetnek, s úgy fújják. Aztán az egyik jól kezébe fogja azt a gazdátlan kucsmát:

– Amálka! – kiáltja –, Amálka, te!... Kell-é felszege sapka?... Nesze, lelkem, babusgasd! – Azzal úgy bevágja a tornác sötétjébe, hogy csak úgy puffan.

Aztán elindulnak újra lefelé. Mennek összefogóva s énekelve; csak most immár elnyújtva fújják:

Jaj, de bajos a szerelmet titkolni...

Május van, gyönyörű reggel. Szellő lebben a földeken, a fiatal árpa lesimul, mint cirógatott macskán a szőr. Ha macska volna, most dorombolna is ez a határ. Az út, mint leejtett pántlika s rajta keresztjáró menet. Búcsúsok. Alfalviak. Vagy kétszázan. Elöl négy-öt kereszt s Mária-zászlók. Legények viszik, fekete legények, keményen tartják, büszkén, magosan. Utánuk ministránsfiúk csengettyűvel. Aztán a pap, miseruhában, oldalt tőle a kántor. Aztán férfiak, asszonyok s rikítésük csíkos rokolya. Lassan haladnak, ünnepélyesen s énekelnek elnyújtva. A férfiak dörmögve, az asszonyok élesen, de egyformán színtelenül. A kántor kezdi az ének új sorát, ők rögtön utána rá, furcsán vontatottan:

*...Ékes virágszál,
kit szent Anna szült...*

S hovatovább mind színtelenebbül. Egyik versszakot a másik után. És ki nem zökkennek a lépésből s abból a furcsa ritmusból. Énekük változik, de hangjuk egyforma marad, arcuk mind merevebb. És semerre sem néznek, csak gépiesen előre.

Egy száraz kis öregasszony is fújja, s lépése ütemére ingatja fejét:

*Ó, áldott szűzanya,
mennyei szép rózsza...*

Két kezét mellén összekulcsolva tartja s meggörbült ujjai között fekete szemű olvasó.

*Ó, életünk reménye,
lelkünknek ékessége...*

S nagyon lassan haladnak Szárhegy felé.

Egy útszéli keresztnél megállnak, meghajtják a Mária-zászlókat. Aztán elérik a falut. Ott zeng-kong a harang. Az utak tele búcsúsokkal, néppel. Lobognak a Mária-zászlók. Koldusok mutogatják kifícamított tagjaikat, s mindegyik fújja a maga mondókáját. Cigányok is vannak, kolduló cigányok. Egy, asszony maga mellé rántja leánykáját.

– Itt ülj!... Ellopnak, aztán sírhatsz! – azzal énekel tovább.

Benyomulnak a ditróiak közé. A remeteiek fejüket csóválják éneklés közben, csakhogy kevesen vannak. A szárhegyiek vannak legelől.

Indulnak a kálváriának. Az alfalviak előbbre törnek, egy vonalba Ditróval. A férfiak húzódnak ke-
reken a kereszték köré. A pap már nincs közöttük, kivált még az aljban. Nyomulnak fel a meredeken, a remeteiek lemaradnak egészen.

A szárhegyiek elállják az utat. Az alfalviak megtorpannak kissé, s így a ditróiak kerülnek legelőre. De csak egy darabig... A szárhegyieket nyomni kezdi a kétszáz, azokat a remeteiek s így Ditró oldalra szorul. Abba is hagyják az éneket s tömörülnek dühösen. A kálvária útja mind meredekebb és szűkebb... A ditróiak, mint eleven fal törnek fel szí-
vósan. A szárhegyi kereszt meg is inog bele, a ditróiak félrenyomják őket, az alfalviak meg másfelől szorítják. Fej-fej mellett haladnak, mint egy konok ék. Kinek a keresztje kerül fel leghamarább... Már énekszó sem hallatszik, csak feszülnek egymásba. Tipornak a lábak s a Mária-zászlók inogva bukdácsolnak. S ebben az iszonyú présben hangtalanul érlelődik a düh.

Szárhegy valahogy mind hátrébb szorul. Alfalu s Ditró megelőzte. S ekkor csak szétterül köztük a düh. Ökölletl kezdik csépelni, vágni maguknak az utat s a ditróiak vissza őrjögve, egy embergomyag lesz az egész búcsú. Eleven gát, melyből karok nyúlnak ki bőszen s csapnak le kíméletlenül, és le-
bukik az egyik ditrói kereszt és tiporják keresztül az

elesett legényt. De hangtalanul folyik az egész. Az alfalviak, mint a vesettek, tapodják magukat előre s egy asszonyról hersegve szakad le a szoknya.

A kereszték lebuknak, majd újra lebbenve szállnak, mint a varjak a szélben, s végre elöl lebeg az alfalvi kereszt, egy... kettő... majd mind a négy, s a Mária-zászló is. Ők értek ki elsőnek a kálvárián. Tépve, lihegve, de ujjongva mennek, s ujjongva énekelnek:

*Ékes virágszál,
kit szent Anna szült...*

Csengve szól a harang ott fent a kálvárián: és az úton ott fekszik széttaposva az a száraz kis öregasszony, rajta valamivel feljebb egy félig meztelen asszony, majd vérében ázva a ditrói legény.